

Celem projektu badawczego jest przeanalizowanie specyficznego rozumienia współczesnego ateizmu, który powstał we francuskim środowisku filozoficznym w XX i XXI wieku. Nie jest to ateizm, który tylko odrzuca systemy religijne, ale łączy w sobie krytykę religii (mniej czy bardziej radykalną) z pozytywną propozycją zastąpienia tradycyjnej duchowości religijnej duchowością ateistyczną. Badania mają na celu weryfikację kilku hipotez. Po pierwsze, czy „nowa duchowość” jako propozycja alternatywna dla tradycyjnych „duchowości religijnych”, adresowana do ludzi o przekonaniach ateistycznych, jest zbieżna z tradycyjną duchowością religijną? Po drugie, w czym tkwią różnice w kwestiach rozumienia np. nieśmiertelności człowieka i sposobu przewycięzania lęku przed śmiercią? Po trzecie, czy nowa „duchowość ateistyczna”, jako uzupełnienie krytyki postaw religijnych może przyczynić do konwersji osób tradycyjnie religijnych i przyjęcia przez nich duchowości, która nie odwołuje się do osobowej Transcendencji?

Badania zostaną przeprowadzone na podstawie krytycznej analizy tekstów czterech francuskich myślicieli, którzy w swoim dorobku naukowym podejmowali kwestię krytyki religii i „nowej duchowości”, a są nimi: M. Onfray, L. Ferry, M. Gauchet i A. Comte-Sponville.

Metody badawcze stosowane w projekcie są związane z uporządkowaniem materiału badawczego zgodnie z wyznaczonymi jego celami. Opracowanie badań będzie zrealizowane za pomocą standardowych metod analizy i rekonstrukcji tekstów filozoficznych. Wykorzystane zostaną standardowe metody analityczno-hermeneutyczne, stosowane do interpretacji tekstów. W ich skład wchodzić będzie ustalenie znaczenia podstawowych pojęć i definicji, rekonstrukcja i nazywanie stylów argumentacji, odczytywanie ukrytych sensów znaczeń w kontekście całości badanego materiału.

W pierwszej kolejności zostanie przeanalizowane: historia i bibliografia danego autora, następnie źródła jego myśli, oraz jego założenia metodologiczne. Kolejnym etapem będą zagadnienia przedmiotowe, dotyczące konkretnie podejmowanych problemów. Ważną częścią badań będzie analiza wpływu francuskiej tradycji filozoficznej (kartezjanizm, tradycja oświeceniowa, filozofia refleksyjna, hermeneutyka, francuska recepcja fenomenologii) na zaproponowane rozwiązania w kwestii krytyki religii. W dalszym etapie badań prace będą skoncentrowane wokół samego pojęcia „duchowości ateistycznej” i jej porównania z koncepcją „duchowości religijnej”, na przykładzie tradycji chrześcijańskiej.

Podjęcie badań na ten temat jest o tyle ważne, że we współczesnej kulturze dostrzega się zmiany, które z jednej strony pogłębiają procesy sekularyzacyjne, a z drugiej strony nadal obecne jest poszukiwanie sacrum i wartości duchowych opartych nie tylko na tradycyjnych religiach. „Duchowość ateistyczna” jest fenomenem, który usiłuje łączyć te dwa nurty: odrzuca bowiem tradycyjny model religijny, a jednocześnie proponuje pielęgnowanie konkretnych wartości duchowych.

Kolejnym powodem podjęcia badań dotyczących francuskiego ateizmu jest fakt, że współczesna francuska krytyka religii nie została poddana szczegółowym analizom na gruncie polskim, a nawet francuskim, w przeciwieństwie do wielu publikacji na temat ateizmu anglosaksońskiego. Istniejące dyskusje i polemiki z analizowanymi w projekcie autorami, dotyczą wybiórczych zagadnień, a nie nurtu, który można określić mianem „duchowości ateistycznej”. Projekt wskazuje także na związek pomiędzy rozważaniami teoretycznymi, a praktyką życiową – w tym wypadku filozofia staje się także „ćwiczeniami duchowymi” i może być praktykowana w codziennym życiu.

Przewidywanym efektem badań będzie przygotowanie i wydanie monografii pt. „Francuska duchowość ateistyczna” oraz publikacja w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym. W ramach działań popularno-naukowych planowane jest także nagranie kilku audycji radiowych ze specjalistami poświęcone francuskiej myśli ateistycznej, które zostaną upublicznione na stronach radia filozoficznego „Sed contra” (www.radio.filozoficzne.pl).